HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דמצלי אצלויי. על לידיהן ולא נופלין על פניהן ממש לפי שאין אדם משוח רשאי ליפול על פניו: הכי גרסינן **אבא דבי ר' ישמעאל היא: ביו"ט מאחרין לבא.** לבית הכנסת שלריך לטרוח בסעודת יו"ט כך מפורש במסכת סופרים[1]: **וממהרין לצאת. ומשום שמחת יום טוב: ובשבת ממהרין לבא.** שכבר תיקנו הכל מערב שבת ויפה למהר ביאתן לקרות שמע כוותיקין: **וממהרין לצאת.** משום עונג שבת: **ברכת כהנים.** שלשה תיבות בפסוק ראשון וחמשה בפסוק שני ושבעה בפסוק שלישי: **חמשה מרואי פני המלך ושבעה רואי פני המלך.** שבעה הם כדכתיב שבעת שרי פרס ומדי[2] ומהם יש חמשה משונים כדכתיב בפוף מלכים[3]. שלשה שומרי הסף בסוף ספר מלכים[4]. וכנגדן תיקנו אלו מענין דבר מלכות: **דמישלם בעובדיה.** תמיס במעשיו: **מפני כבוד תורה.** שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה וכיון דמשום כבוד תורה הוא ולא משום חובה לא מיקרי **כנגד ו' שקראו בתורה.** לא פיחת כל אחד מג' פסוקים: **ואם איתא.** דאינו עולה מן המנין הוו להו שמונה שקראו בתורה וכ"ד בעינן בנביא:

כנגדו

הני שלשה וחמשה כנגד מי. אבל משה של יום הכפורים לא בעי עד לקמן קשיא אמאי לא בעי מד' של ראש חדש כנגד מי וכן של חולו של מועד וי"ל דקיס ליה דטעמא דמוסף חשיב לטפויי מד גברא אבל לטפויי כל כך (א) ביו"ט וביום"כ ובשבת לא ס"ל משום כ) כרת וסקילה אי לא משכחינן כנגד מי: **שבעה רואי פני המלך.** פירש הקונטרס דאמשורש וקשיא לומר שתקנו חכמים כנגד עניו של אותו רשע לכך פירש ר"ת אותן הכתובים בספר ירמיה (נב) ומלכים (ג כה) כתיב ה' ובירושלמי מפרש שהשנים שלא הוזכרו במלכים הם סופרי הדיינין: **אמר** יעקב. מלעגה גרסינן שאם הוה מין [5] לא היה מזכירו יעקב דהא כתיב שם רשעים ירקב (משלי י): **חד אמר עולה וחד אמר אין עולה.** פסק ר"ת דקיימא לן [6] כמ"ד עולה ולכך אנו נוהגין בתעניות במנחה ובט"ב שהשלישי מפטיר וכן ביום הכפורים במנחה אבל בשבתות וביומים טובים וביום"כ שחרית המפטיר לא הוי מן המנין דכיון שמותר להוסיף עליהם יכולין אנו לעשות מנהגינו אליבא דכולי עלמא דאי הוי הלכה כמ"ד אין עולה עבדינן שפיר ואפילו הוי נמי הלכה כמאן דאמר עולה מ"מ אין לחוש שהרי מותר להוסיף ואע"ג דאמרינן לקמן (דף כט:) חל להיות בואתה תלוה קורין שתא בואתה תלוה וחד בכי תשא מכל מקום נהגו עכשיו לקרות המפטיר שהוא שמיני כל זה כדי לנהוג מנהגינו וחזן שטעה וגמר כל הסדר של שבת יחזור ויקרא (ב) השביעי וכן אם הוא יו"ט ויקרא כל המנין שהוא צריך ושכח לקרות בחובת היום יחזור ספר תורה ויקרא אחר בחובת היום ואחרון שקרא קודם הוי כמאן דליתיה אבל בשבת של חנוכה או בר"ח של חנוכה (ג) אין צריך כדאיתא בילמדנו דחנוכה ו' דהלכתא אין משגיחין בחנוכה כל עיקר וימים שיש בהן קרבן מוסף גומר קדיש שיולא ספר תורה וביומים שאין בהן קרבן מוסף אין גומר קדיש קודם ובשבת לא יקרא פחות מאחד ועשרים פסוקים לשבעה בני אדם כל אחד ואחד שלשה פסוקים ובמנחה ובשני וכחמישי עשרה פסוקים ואם שכח ולא קרא כל כך יחזור ויקרא: **כיון דמשום כבוד תורה הוא כנגדו נמי לא בעי.** וקשיא לפי מנהגינו שאנו נוהגין בכל שבתות השנה שהמפטיר מחזר וקורא מה שקראו הראשונים ואין קורא כלל אחר כך אם כן מאי קא משני כיון דמשום כבוד התורה הוא כנגדו נמי לא בעינן אדרבה היה לו לומר כיון דאין קורא אלא מה שקראו הראשונים כנגדו לא בעינן אלא שמע מינה דבימי התנאים היה המפטיר קורא מה שלא קראו הראשונים והכי נמי משמע מדתקנו ג' פסוקים כנגדו למפטיר בנביא כנגד מה שקרא בתורה למאן דאמר עולה כדאמרינן בסמוך א"כ שמע מינה שהוא קורא מה שלא קראו הראשונים וא"כ קשה למה אין אנו נוהגין לעשות כן וגראה לפי שבימי החכמים לא היו אומרים קדיש בין אותן שקראו קודם המפטיר והמפטיר ולכך היה המפטיר מסיים אבל אחר שנסדר הש"ס ותקנו לומר קדיש בין אותם שקראו ראשונה והמפטיר כמו שתקנו לומר ברוך ה' לעולם אמן ואמן וירא עינינו אחר השכיבנו שלא היו אומרים בימי התנאים [7] והם תקנוהו להודיע שתפלת ערבית רשות והכי נמי תקנו לומר קדיש בין השבעה למפטיר להודיע שאינו ממנין השבעה והר"ר אליהו הגיה את בני עירו שאפילו כשמוציאין שני ספרי תורות או שלשה נוהג מנהג זה שיקראו הראשונים הכל והמפטיר חוזר וקורא ממה שקראו הראשונים וכן הגיה רבינו משלם וכן נוהגין עכשיו בכל גרפת ושינו את מנהג רש"י והא שאין מוציאין ב' ספרי תורות בכל השבתות לקרות בשביה ובשבת כמו שעושין ביו"ט גראה לפי שאין בפרשה אלא שני פסוקים ואין קורין בתורה פחות מג' פסוקים ואין להתחיל בפרשה שלמעלה או לסיים בפרשה שלמטה משום דלא הוי מענינו של יום ועוד י"ל לפי שלריך להפטיר בכל שבת מענינו של יום ואי קרינן בשל שבת א"כ יהא צריך להפטיר בדשליך מייה והיינו בשבת וא"כ יהו כל ההפטרות מענין אחד ועוד י"ל לפי שלעולם אין קורין בספר תורה שני בקרבנות אלא באותן שבאין לבפרה לדפירש לקמן פרק בני העיר (דף לא.) שקורין בהן ביו"ט ומהני לישראל כאילו הקריבום אבל קרבנות שבת אינן באין לבפרה ומש"ה אין קורין בהן:

לא

ורבא דמצלי אצלויי: ביו"ט חמשה ביום"כ ששה כו': מתני' מני לא ר' ישמעאל ולא רבי עקיבא דתניא [6] ביו"ט חמשה וביום"כ ששה ובשבת שבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר ביו"ט חמשה וביום הכפורים שבעה ובשבת ששה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן מני אי ר' ישמעאל קשיא תוספת אי ר"ע קשיא ששה ושבעה אמר רבא תנא דבי רבי ישמעאל היא דתנא דבי ר' ישמעאל ביום טוב חמשה ביום"כ ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן דברי ר' ישמעאל קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל מאן תנא להא דתניא [8] ביו"ט מאחרין לבוא וממהרין לצאת ביום הכפורים ממהרין לבוא ומאחרין לצאת [9] ובשבת ממהרין לבוא [10] וממהרין לצאת לימא ר"ע דאית ליה גברא יתירא אפילו תימא רבי ישמעאל דנפיש סידורא

דיומא הני שלשה [11] חמשה [א] ושבעה כנגד מי פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעמיה ומנו רבי שמעון בן פזי ואמרי לה ר' שמעון בן פזי וחד דעמיה ומנו רבי יצחק בר נחמני ואמרי לה ר' שמואל בר נחמני חד אמר כנגד ברכת כהנים וחד אמר כנגד שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך תני רב יוסף ג' חמשה ושבעה שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך אמר ליה אביי עד האידנא מאי טעמא לא פריש לן מר אמר ליה לא הוה ידענא דצריכתו ליה [12] ומי בעיתו מינאי מילתא ולא אמרי לכו אמר ליה יעקב מינאה לרב יהודה הני ששה דיוה"כ כנגד מי אמר ליה כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא וששה משמאלו שנאמר [1] ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ויעמוד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה ומישאל ומלכיה וחשום וחשבדנה זכריה משלם הני שבעה הוו היינו זכריה היינו משלם ואמאי קראו משלם [13] דמישלם בעובדיה ת"ר [14] הכל עולין למנין שבעה ואפילו קטן [15] ואפילו אשה אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה [16] מפני כבוד צבור איבעיא להו [17] מפטיר מהו שיעלה למנין שבעה רב הונא ור' ירמיה בר אבא חד אמר [18] עולה וחד אמר אינו עולה מ"ד עולה דהא קרי ומ"ד אינו עולה כדעולא דאמר עולא מפני מה [19] המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה מפני כבוד תורה וכיון דמשום כבוד תורה הוא למנינא לא סליק מיתיבי [20] המפטיר בנביא לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין כנגד שבעה שקראו בתורה ואם איתא עשרים וארבעה הויין כיון דמשום כבוד תורה הוא

כנגדו

מסורת הש"ס

(א) [תוספתא פ"ג], (ב) [מס' סופרים פי"ח ה"ד ע"ש וע"ע], (ג) סנהדרין י: [ועי' תוספות לעיל כא: ד"ה כנגד], (ד) [סוכה יד: מיר יט. סנהדרין י:], (ה) [הוריות יא: כריתות ה:], (ו) [תוספת' פ"ג], (ז) [פי"ח ה"ד], (ח) [אסתר ט], (ט) [מ"ב כה], (י) [נסז], (כ) ל"ל אסת כרת. מהרש"ל, (ל) [ועי' תוספות ע"ז ח. ד"ה ויעקב כו' אבל יעקב מינאה דר' אבהו ולא' אבהו לייסנן], (מ) [ועי' תוספות פסחים קטו: ד"ה ומלוה לייסנן], (נ) [ועי' תוספות תענית כט: ד"ה בשנין], (ס) [וכן לקמן בסוגיין כט:].

תורה אור השלם

1. וַיַּעֲמֹד עֶזְרָא הַסֹּפֵר עַל מִגְדַּל עֵץ אֲשֶׁר עָשׂוּ לַדָּבָר וַיַּעֲמֹד אֶצְלוֹ מַתִּתְיָה וְשֶׁמַע וַעֲנִיָּה וְאוּרִיָּה וְחִלְקִיָּה וּמַעֲשֵׂיָה עַל יְמִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ פְּדָיָה וּמִישָׁאֵל וּמַלְכִּיָּה וְחָשֻׁם וְחַשְׁבַּדָּנָה זְכַרְיָה מְשֻׁלָּם: נחמיה ח ד

גליון הש"ס

גמ' ואפי' אשה. עי' ר"ה דף לג ע"א תוס' ד"ה הא ר' יהודה: שם מפני כבוד צבור. לקמן דף כד ע"ב וש"ר: שם מפטיר מהו שיעלה. עי' תענית ד' כט ע"ב תד"ה בשני וכחמישי: תוס' ד"ה כיון וכו' והם תקנוהו להודיע שת"ע רשות. עי' ברכות דף ג ע"א תד"ה מנהג ודף ד ע"ב תד"ה אמר ר' יוחנן ודף מ ע"ב תוס' ד"ה והלכתא:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הני וכו' אבל לטפויי כל כך בשבת וביום טוב משום מלאכה וכרת וסקילה לא ס"ל אי לא אשכחינן: (ב) ד"ה חד אמר וכו' יחזור ויקרא מה שקראו השביעי וכן: (ג) בא"ד אי בר"ח של חנוכה ושבת אין צורך לקרות החנוכה כדאי' לקמן דף כט דהלכתא כל"ל ותיבות בילמדנו דחנוכה נמחק:

הגהות הגר"א

[א] נמרא הני שלשה אמשה שבעה כנגד מי כו' כל"ל:

מוסף רש"י

דמצלי אצלויי. כשנופלין על פניהם אין פוסטין ידיהם ורגליהם אלא מטין על לחיין (ברכות לד:). כנגד ברכת כהנים. בפסוק ראשון ג' תיבות וחשני ה' ושלישי ז' תיבות (סנהדרין י:). כנגד שלשה שומרי הסף כו'. כלומר אשכחתא דמלכותא דאריעא שלשה ממונין ושבעה ממונין, ג' כנגד שומרי הסף בלבקיהו (מ"ב כה) גבי גלות נבוכדנאצר, וחמשה ממי משכחת אמשה מרואי פני המלך, ומאמשורוש (אסתר א) אמשמן שבעה שרי פרס ומדי (סנהדרין י:).

עין משפט נר מצוה

לו א טוש"ע א"ח סי' תקכט סעיף א בהגה"ס:
לז ב טוש"ע א"ח סי' רסז סעיף ב:
לח ג טוש"ע א"ח סי' רפא סעיף ב:
לט ד מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה יז סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' רפד סעיף ג:
מ ה ו מיי' שם הלכה יז [יג] טוש"ע שם סעיף ד בהגה"ס:
מא ז מיי' שם הלכה יג טוש"ע א"ח סי' רפד סעיף א:

רבינו חננאל

ורבא כי נפלו על אפיהו דמצלי אצלויי], פיר' מטין לצדיהן. **ירושלמי** (בסנהדרין) [בעבודה זרה] בתחלת פרק ר' ישמעאל ר' אמי [בבלייא] בשם רבנן דתמן לא התירו השתחוה אלא לתענית ציבור ובלבד על הצד. ר' ינאי זעירא בשם אבהתיה כל מי שאינו כשר כיהושע שאם יפול על פניו יאמר לו מן השמים קום לך אל יפול ובלבד יחיד על הצבור. רב מפקיד בבי רב אחא ורב אמי מפקד לאינשי ביתיה כד תהוון נפקין לתפנייתא לא תהוון רבנין כאורחיכון. ר' יונה ור' אחא רבנין על סטריהון. אמר ר' שמואל חמית ר' אבהו רביע כי אורחיה. **ביום טוב חמשה וביום הכפורים ששה כולי.** ואוקימנא לתנא דבי ר' ישמעאל, דתני ביום טוב חמשה וביום הכפורים ששה ובשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן. וכשמוסיפין ב' קורין בספר תורה מאחרין לצאת, וכשפוחתין ממהרין לצאת. **הני ג'** שקורין בשני ובחמישי ובשבת במנחה ובתענית ובט' באב וכיוצא בהן, וה' שקורין ביום טוב, וז' שקורין בשבת, כנגד ברכות כהנים. הפסוק הראשון שלש תיבות, והשני חמשה, והשלישי שבעה. **תני רב יוסף** שלשה כנגד שומרי הסף, שנ' ואת שלשת שמרי הסף. ה' מרואי פני המלך, שנ' וחמשה אנשים מראי פני המלך. שבעה מרואי פני המלך, דכתיב ושבעה אנשים מרואי פני המלך. ששה דיום הכפורים כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא ומשמאלו, שנ' ויעמד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה וגו'. **ירושלמי** משה התקין לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות וביומים טובים ובראשי חדשים ובחולו של מועד, שנא' וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. עזרא תיקן שיהו קורין שלשה בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה. אבל הקריאה בתורה מימות משה רבינו היתה שלא ישאורו שלשה ימים בלא קריאה בתורה.